

Μια γονιτευτική αφήγηση για τον περίπλοκο Λίβανο

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΡΚΟΥΛΑΣ
Λίβανος - Μια ξεχωριστή χώρα
εκδ. Μεταίχμιο, σελ. 158

Της **ΣΙΣΣΥΣ ΑΛΩΝΙΣΤΙΩΤΟΥ**

Ο **Λίβανος** είναι ένα από τα πιο παράδοξα κράτη της Μέσης Ανατολής. Ο Δημήτρης Κούρκουλας, αξιοποιώντας την εμπειρία από τη διπλωματική του παρουσία στη Βηρυτό (πρέσβης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 1997-2001), επιχειρεί να εξηγήσει ακριβώς αυτό το παράδοξο: μια μικρή χώρα που λειτουργεί ταυτόχρονα ως κράτος, ως σύστημα κοινοτικών ισορροπιών και ως πεδίο ανταγωνισμού περιφερειακών δυνάμεων. Υπό αυτό το πρίσμα, το βασικό πλεονέκτημα του βιβλίου –παράλληλα με μια γονιτευτική αφήγηση έμπλεη εικόνων και περιστατικών– είναι ότι καθιστά κατανοητή μια εξαιρετικά περίπλοκη χώρα που σχεδόν ποτέ δεν αφήνει την επικαιρότητα να αποστρέψει το βλέμμα από πάνω της. Η καταγωγή της «χώρας των κέδρων», η ιστορία της ανεξαρτησίας, η ζωή της ελληνικής κοινότητας, ακόμη και η γεωπολιτική της λιβανέζικης κουζίνας, περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων στην ευσύνητοτη έκδοση, ωστόσο δύο κεφάλαια ξεχωρίζουν ως προς το ενδιαφέρον τους για την τρέχου-

σα επικαιρότητα: «Πώς (δεν) κυβερνάται ο Λίβανος» και «Τι είναι (και τι δεν είναι) η Χεζμπολάχ».

Σε αυτά εξηγείται γιατί ο Λίβανος αποτελεί μια από τις πιο ιδιόμορφες πολιτικές και κοινωνικές κατασκευές της Μέσης Ανατολής. Για να κατανοήσει κανείς τη λειτουργία του, σημειώνει ο συγγραφέας, πρέπει να ξεκινήσει από τη βασική αρχή πάνω στην οποία στηρίζεται το πολιτικό του σύστημα: την κατανομή της εξουσίας μεταξύ των θρησκευτικών κοινοτήτων. Στον Λίβανο αναγνωρίζονται δεκαοκτώ διαφορετικές θρησκευτικές ομάδες και η πολιτική εξουσία κατανέμεται μεταξύ τους μέσω ενός πλέγματος θεσμικών και άγραφων συμφωνιών.

Το μοντέλο αυτό, γνωστό ως «ομολογιακό σύστημα» (confessionalism), διαμορφώθηκε σταδιακά από τη Γαλλική Εντολή και κυρίως από το λεγόμενο Εθνικό Σύμφωνο του 1943, το οποίο καθόρισε τη βασική κατανομή των κορυφαίων αξιωμάτων. Ο πρόεδρος της δημοκρατίας πρέπει να είναι Μαρωνίτης χριστιανός, ο πρωθυπουργός σουνίτης μουσουλμάνος και ο πρόεδρος της Βουλής σιίτης μουσουλμάνος, ενώ η ίδια λογική επεκτείνεται στη Βουλή, στην κυβέρνηση, στη δημόσια διοίκηση – ακόμη και στη Δικαιοσύνη.

Τη διπλωματική του εμπειρία στη Βηρυτό αξιοποιεί ο Δημήτρης Κούρκουλας σε αυτό το βιβλίο.

Το πολιτικό σύστημα του Λιβάνου δεν βασίζεται στην αρχή της πλειοψηφίας, αλλά σε μια εύθραυστη ισορροπία μεταξύ των κοινοτήτων, ώστε καμία να μην κυριαρχεί πλήρως πάνω στις άλλες. Ευνοήτως, αυτή η λογική ισορροπιών έχει δημιουργήσει σοβαρά προβλήματα στη λειτουργία των θεσμών, ενώ συχνά οδηγεί σε παρατεταμένα πολιτικά αδιέξοδα, καθώς κάθε απόφαση απαιτεί τη συναίνεση πολλών διαφορετικών πολιτικών και θρησκευτικών παραγόντων. Οι διαδηλώσεις του 2019-2020, που ξέσπασαν

μετά την οικονομική κατάρρευση της χώρας, έφεραν στο προσκήνιο ακριβώς αυτή την κριτική. Πολλοί Λιβανέζοι θεωρούν ότι το ομολογιακό σύστημα έχει μετατραπεί σε μηχανισμό πελατειακών σχέσεων και διαφθοράς, εμποδίζοντας την αποτελεσματική λειτουργία του κράτους. Παρά τις έντονες επικρίσεις, όμως, παραμένει μέχρι σήμερα ο ελάχιστος κοινός παρονομαστής που επιτρέπει σε μια πολυθρησκευτική κοινωνία να συνυπάρχει χωρίς να καταλήγει σε νέα σύγκρουση.

Μέσα σε αυτό το περίπλοκο πολιτικό περιβάλλον αναδείχθηκε η Χεζμπολάχ, μια οργάνωση που στη Δύση παρουσιάζεται αποκλειστικά ως στρατιωτική δύναμη ή ως τρομοκρατική οργάνωση. Ο Δ. Κούρκουλας επιχειρεί να αποδομήσει αυτή τη μονοδιάστατη εικόνα, δείχνοντας ότι η πραγματικότητα είναι πολύ πιο σύνθετη. Η Χεζμπολάχ δημιουργήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1980, μέσα στο πλαίσιο της ισραηλινής εισβολής στον Λίβανο και της ριζοσπαστικοποίησης της σιιτικής κοινότητας. Σταδιακά εξελίχθηκε σε μια από τις ισχυρότερες οργανώσεις της χώρας. Παρότι στηρίζεται κυρίως στους σιίτες μουσουλμάνους, έχει καταφέρει να αποκτήσει τεράστια πο-

λιτική και στρατιωτική επιρροή στον πολυθρησκευτικό Λίβανο.

Ταυτόχρονα, όμως, η Χεζμπολάχ είναι και ένα νόμιμο πολιτικό κόμμα. Συμμετέχει στο κοινοβούλιο, λαμβάνει μέρος σε κυβερνήσεις συνεργασίας και διαθέτει μια οργανωμένη πολιτική δομή με ηγεσία και κοινοβουλευτική εκπροσώπηση, καθώς και ένα εκτεταμένο δίκτυο κοινωνικών παροχών (νοσοκομεία, σχολεία, βασικές υποδομές) μέσω του οποίου έχει δημιουργηθεί ισχυρή κοινωνική βάση υποστήριξης. Η στρατιωτική πτέρυγα διαθέτει σημαντικό οπλοστάσιο και θεωρείται από τις πιο ισχυρές (ακόμα) μη κρατικές στρατιωτικές δυνάμεις στον κόσμο. Η δράση της –ιδίως απέναντι στο Ισραήλ– αποτελεί βασικό στοιχείο της ταυτότητάς της και έναν από τους κύριους λόγους της περιφερειακής επιρροής της.

Ο Λίβανος παραμένει έτσι μια χώρα όπου το κράτος, οι κοινότητες και οι παρακρατικές δομές συνυπάρχουν σε μια διαρκή διαπραγμάτευση ισχύος. Και το βιβλίο βοηθάει τον αναγνώστη να κατανοήσει γιατί, παρά αυτή την εύθραυστη ισορροπία και τις αλλεπάλληλες κρίσεις, η χώρα εξακολουθεί μέχρι σήμερα να επιβιώνει.